

Meie mõisteline raamistik

Mida me arvame?



T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

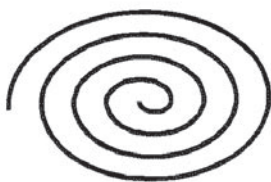
Kodanikuks olemine: vaieldav mõiste

Kodanikuks olemine on mõiste, mille üle on palju vaieldud (st mõistest saadakse aru erinevalt), sest nagu oleme näinud, on ajaloo jooksul ja erinevates Euroopa riikides, ühiskondades, kultuurides ja ideoloogiates kodanikuks olemise traditsioonid ja käsitlused olnud erinevad. Kõikide erinevate arusaamade viljakat ja samas tülikat kooseksisteerimist mõjutavad ka majandus, ühiskond ning poliitika.

Üksikisiku seisukohalt on kodanikuks olemine kõikides tõlgendustes oma olemuselt vaieldav, sest ta viitab iga kodaniku isiklike vajaduste, huvide, väärtushinnangute, veendumuste, hoiakute ja käitumise ning kogukondade, kus nad elavad ja mille elus nad osalevad, pidevale vastastikusele mõjule ning nendevahelistele kompromissidele.



Kodanik kui
üksikisik



Kogukond
Poliitilised struktuurid

Joonis 1 – Kodaniku – kogukonna dünaamika

Need kaks vastastikust tõmbejõudu, esiteks kodakondsuse/kodanikuks olemise erinevate mõistete vahel ja teiseks kodanike ja nende kogukondade vahel, ning nendevaheline side moodustavadki meiepoolse kodanikukäsitluse tuuma ning pakuvad hulgaliselt võimalusi noorsoo harimiseks.

Meie käsitlus ei ole ega püüagi olla neutraalne. Lähtudes Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõukogu noorsootööst, tutvustame Teile kahte käsitlusviisi (mitte mudelit), millel on selgelt eristatav ühine joon: **kodanikuks olemine on dünaamiline, kompleksne ja terviklik mõiste.**



Mõtiskele hetkeks terminite „dünaamiline“, „kompleksne“ ja „terviklik“ üle.

Kuidas nad omavahel sobivad?



Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu

kaasaegsed
kodanikukäsitlused

Tulevikuarengud

Meie mõisteline
raamistik

Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused

Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest

Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest

Meie mõisteline raamistik (vt joonist allpool) hõlmab kodanikuks olemise isiklikku ja kollektiivset mõõdet ning selle sisemist ja välist väljendust. Kodanikuks olemise isiklik mõõde puudutab isiklike väärtushinnanguid ja seisukohti (sisemises väljenduses) ning isiklikku käitumist, õigusi ja kohustusi (välises väljenduses). Kodanikuks olemise kollektiivne mõõde hõlmab kollektiivseid väärtushinnanguid, arusaamu ja käsitlusviise (sisemises väljenduses) ja kultuuri-, ühiskondlikke, poliitilisi ja majandusstruktuure (välises väljenduses).



T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu

kaasaegsed
kodanikuksõitlused

Tulevikuarengud

Meie mõisteline
raamistik

Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
kõitlused

Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest

Kodanikuks
olemise
stsenariumid –
näited projektidest

Joonis 2 – Kodanikuks olemise raamistik

Kodanikuks olemise mõisteline raamistik		
	Sisemine	Väline
Individuaalne -kodanik-	Isiklikud väärtushinnangud & seisukohad	Isiklik käitumine, õigused ja kohustused
Kollektiivne -kogukond/kogukonnad-	Kollektiivsed väärtushinnangud, arusaamad ja käsitusviisid	Kultuurilised, ühiskondlikud, ja majandusstruktuurid

Kahte erinevat käsitusviisi kasutades uurime kodanikuks olemise kompleksust ja dünaamikat. Esimene käsitusviis – kodanikuks olemise neli mõõdet – on esitatud sotsioloogilise seisukohast ja teine – kuuluvustunne – isiklikust seisukohast. Mõlemad käsitusviisid kirjeldavad seda, kuidas üksikisik ja kogukond teineteist vastastikku mõjutavad. See on kodaniku määratlemiseks esmavajalik. Esimene käsitusviis algab kollektiivsest kogukonnast ja teine üksikisikust.

Need kaks käsitusviisi võimaldavad meil vaadelda kodanikuks olemise kompleksust ja seda ümbritsevaid vastuolusid kahest teineteist täiendavast vaatenurgast (sotsioloogilise ja isikukskesksest). See ei ole ainult kogum erinevaid ideid, vaid dünaamilise, kompleksse ja tervikliku kodaniku mõiste väljendus, mis moodustabki meie mõisteline raamistiku ja on aluseks käsitus-tele ning koolitusalasale tegevusele, mida tutvustatakse järgmistes peatükkides.

Neli mõõdet: kodanikuks olemise sotsiaalne käsitus. ¹

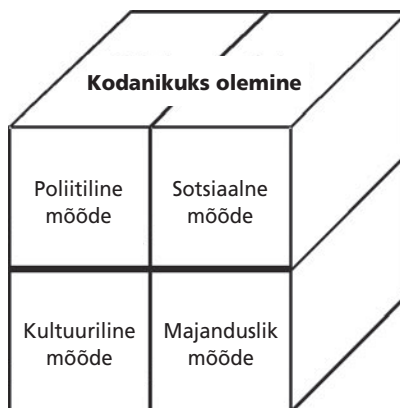
Üksikisiku ja ühiskonna vahelistes suhetes võime eristada nelja mõõdet, mis on vastastikusel seoses nelja ühiskonnas esineva alamõõtmega ja millel on oluline tähtsus nende suhete olemasolus: poliitiline/õiguslik mõõde, sotsiaalne mõõde, kultuuriline mõõde ja majanduslik mõõde.

? ?

Nelja mõõtme kirjeldusi lugedes küsige endalt,
kuivõrd on iga mõõde arenenud Teis endas?
Kuivõrd arenenud on Teie kodanikuks olemise
tunne igas mõõtmes?

? ?

Joonis 3 – Kodanikuks olemise neli mõõdet



¹ Nelja kodanikuks olemise mõõdet kirjeldas Ruud Veldhuis trükises "Demokraatliku kodanikuks olemise alane haridus: kodanikuks olemise mõõdet, põhipädevused, muutujad ja rahvusvaheline tegevus", Strasbourg, Euroopa Nõukogu, 1997, dokument DECS/CIT (97)



T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

Poliitiline mõõde

Kodanikuks olemise poliitiline mõõde on seotud poliitiliste õiguste ja kohustustega poliitilise süsteemi suhtes. Selle mõõtme areng peaks toimuma poliitilise süsteemi tundmaõppimise ja demokraatliku suhtumise ning osalusoskuste edendamise abil.

Kodanikuks olemise poliitilist mõõdet saab arendada teadlikkuse suurendamise ja kodanikuõpetuse abil, tutvustades näiteks demokraatia mõisteid, poliitilisi struktuure ja riiklikul ning rahvusvahelisel/Euroopa tasandil toimuvaid otsustusprotsesse, valimissüsteeme, poliitilisi parteisid, lobigruppe, poliitilist osalust ja teisi osalusvorme (näiteks demonstratsioonid, meedias kirjade avaldamine), kodanikuühiskonna ajalugu ja aluseid, demokraatlikke väärtushinnanguid, Euroopa inimõigusi, aktuaalseid poliitilisi probleeme, nende hulgas Euroopa lõimingu ja rahvusvaheline poliitika, rahvusvahelisi suhteid, rahvusvahelisi organisatsioone ja seadusandlust, meedia rolli, õigussüsteemi, majandust.

Sotsiaalne mõõde

Kodanikuks olemise sotsiaalne mõõde on seotud üksikisikute käitumisega ühiskonnas ning eeldab teatud lojaalsust ja solidaarsust. Selle mõõtme arendamiseks on vajalikud sotsiaalsed oskused ja ühiskonnas toimivate sotsiaalsete suhete alased teadmised.

Kodanikuks olemise sotsiaalset mõõdet saab arendada näiteks sotsiaalse eraldatuse ja tõrjutusega võideldes, inimõiguste kaitsmisega, kontaktide loomisega erinevate ühiskonnagruppide vahel (näiteks vähemusrühmad ja rühmad), sotsiaalsete probleemide alase teadlikkuse suurendamisega (näiteks sotsiaalsete ja rühmade olukord), soolise võrdsuse tagamisega, teabeühiskonna sotsiaalsete tagajärgedega tegelemisega, sotsiaalkindlustuse, heaolu, kirjaoskuse ja tervishoiu erinevuste hüvitamisega.

Kultuuriline mõõde

Kodanikuks olemise kultuuriline mõõde on seotud ühise kultuuripärandiga. Seda mõõdet saab arendada kultuuripärandi ja ajalooalaste teadmiste suurendamisega ning põhioskuste (keeleoskus, kirjaoskus) arendamisega.

Kodanikuks olemise kultuurilist mõõdet toetavad näiteks kultuuridevahelised kogemused, keskkonnakaitse, võitlus rassismi ja diskrimineerimisega, kohaliku, Euroopa ja maailma kultuuripärandi ja ajaloo tundmine, arutlused infotehnoloogia ja massimeedia rolli üle.

Majanduslik mõõde

Kodanikuks olemise majanduslik mõõde on seotud üksikisiku ja töö- ning tarbijaturu vaheliste suhetega ning hõlmab õigust tööle ja minimaalsele toimetulekutasemele. Majanduslikud oskused (tööga ja teiste majandustegevustega seotud oskused) ja kutseharidus mängivad majandusliku mõõtme juures olulist rolli.

Kodanikuks olemise majanduslikku mõõdet saab arendada näiteks kutseoskusi parandades, vähemusrühmade kaasamisega majandusprotsessidesse (näiteks positiivse diskrimineerimise abil), tegeldes üleilmastumise probleemidega uuenduslike meetodite ja strateegiate abil, Euroopa ja maailma majandusliku koostöö arendades, uurides erinevaid töötingimusi ja tööhõive / tööpuudusega seotud asjaolusid Euroopas ning nende suhte maailma majanduse sotsiaalsete aspektidega, teadlikkuse suurendamisega maailma majanduses toimuvate muutuste tagajärgedest ja tarbijate õiguste kaitsmisega.

Ülaltoodut arvestades võiks kodanikuks olemist võrrelda tooliga, mille neli jalga on majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja poliitiline mõõde. Kodanikuks olemise terviklik areng toimub aga nelja mõõtme tasakaalustatud arengu ja rakendamise abil.

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksõpetused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**



T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikuksäsitlused**

Tulevikuarengud

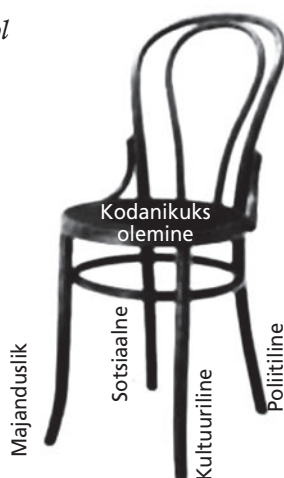
**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

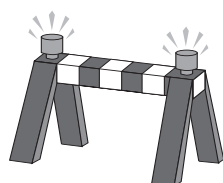
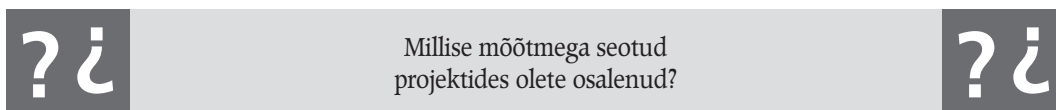
**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Joonis 4 – Kodanikuks olemise tool



Kodanikuks olemise neli mõõdet saavutatakse sotsialiseerimisprotsessi abil, mis toimub organiseeritult koolis, perekonnas, ühiskondlikes organisatsioonides, poliitilistes parteides ning vähem organiseeritult ka ühingutes, massimeedias ning naabruskonnas ja omataoliste rühmades.



Joonistage (või meisterdage!) oma isiklik kodanikuks olemise tool, mis näitaks, millises arengujärgus on iga mõõde Teie jaoks. Võite sama teha ka, illustreerimaks oma kogukonda või võrdlemaks erinevate inimeste arvamusi Euroopas.

Euroopa kodanikuks olemine

Selle mudeli loogika kohaselt tähendaks küpse Euroopa ühiskonna olemasolu, et sellega samaaegselt eksisteerib ka Euroopa kodanikuks olemise idee, millel on majanduslik, sotsiaalne, poliitiline ja kultuuriline mõõde.

Kahjuks ei ole Euroopa veel sinnamaale jõudnud. Kas me räägime ühisest Euroopa ühiskonnast? Kindlasti mitte samal viisil, nagu me räägime Portugali või Poola ühiskonnast. Kuigi ühiskondlik tegelikkus muutub kogu mandril mitmekesisemaks ja komplekssemaks, teeb arenenud majanduslike, kultuuriliste, sotsiaalsete ja poliitiliste süsteemide puudumine Euroopa tasandil Euroopa ühiskonnast või Euroopa kodanikuks olemisest rääkimise keerukaks.

Tänapäeval on Euroopa kodanikuks olemine midagi käegakatsutava tegelikkuse ja kaugel ideaali vahepealset. See ideaal on aga saavutatav ainult kõikide kodanikuks olemise mõõtmete täieliku ja tasakaalustatud arengu puhul Euroopa tasandil. Arusaam Euroopa kodanikuks olemisest peaks põhinema demokraatlikel väärtushinnangutel, inimõiguste järgimisel ja ühiskondlikul õiglusel.

On üldteada, et Euroopa ülesehituses domineerib majanduslik mõõde poliitilise, sotsiaalse ja kultuurilise mõõde üle. Mudeli kohaselt peaks ülejäänud kolm mõõdet majanduslikku mõõdet tasakaalustama. Antud kontekstis on tänu nelja mõõde vastastikusele mõjule Euroopa kodanikuks olemise idee juba ise Euroopa lõimingu- ja arenguprotsessi tasakaalustamatuse ja puudujääkide kriitika. Samaväärselt võib see olla ka peamine, mis aitab neist puudustest üle saada.



T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

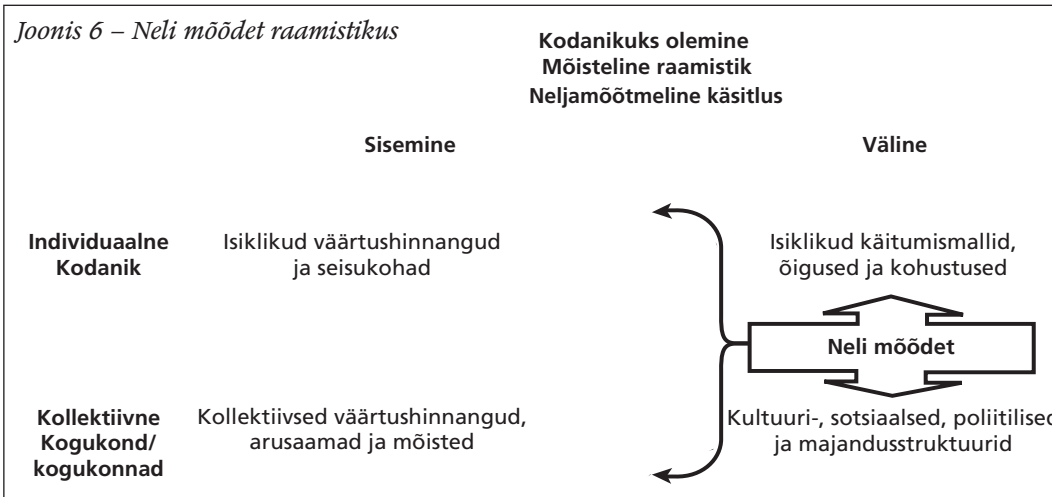
Joonis 5 – Kodanikuks olemise tool



? ? Mida Te teate nelja mõõtme tasakaalustamatusel Euroopa tasandil? Kuidas selline tasakaalustamatus mõjutab Teie elu? **? ?**

Seos noorsootöoga

Käsitlus, mis hõlmab nelja kodanikuks olemise mõõdet, kirjeldab nii kollektiivsete kui ka isiklike kodanikuks olemise mõõtmete väliseid väljendusviise ning sisemist väljendust loetakse välise tagajärjeks.



Käesolevas käsitluses samastatakse kogukonda, milles inimene elab, ühiskonna kui tervikuga ning vähemalt alguses ei eristata erinevaid kogukondi, sotsiaalseid grupe või struktuure.

Me võiksime öelda, et selline käsitlusviis on ühiskonnakeskne, kuna üksikisiku ja ühiskonna vahelisi suhteid kirjeldatakse nelja - kultuurilise, majandusliku, poliitilise ja sotsiaalse - alamsüsteemi abil. Selline käsitlusviis aitab mõista, kuidas kaasaegsetes ühiskondades kodanikuks olemine areneb.

Nagu juba mainisime, on ühingutel ja eriti noorteorganisatsioonidel tähtis roll sotsialiseerumise rotssessis, mille käigus kodanikud omandavad kodanikuks olemise nelja mõõtme arendamiseks vajalikud oskused. Noorteorganisatsioonid on keskkond, kus õpitakse, kogetakse ja propageeritakse aktiivset kodanikualgatust. Neli mõõdet annavad juhiseid haridus-, sotsiaal- ja poliitiliseks tööks noortega.



T-kit käsiraamat
Euroopa kodanikuks
olemine

**Euroopa ja
kodanikuks
olemise ajalugu**

**kaasaegsed
kodanikukäsitlused**

Tulevikuarengud

**Meie mõisteline
raamistik**

**Euroopa
kodanikuõpetuse
kaasaegsed
käsitlused**

**Meie nägemus
Euroopa
kodanikuõpetusest**

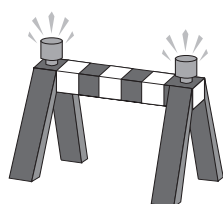
**Kodanikuks
olemise
stsenaariumid –
näited projektidest**

Tervikliku arusaama sellest, mida tähendab kodanikuks olemine, saame nelja mõõtme kaudu. See on eriti kasulik, et analüüsida erinevaid valdkondi, kus kodanikuks olemine peaks väljenduma, ning nendevahelisi puudusi ja tasakaalustamatust.

Näiteks, kui vaatleme linna või vähemusrühma või teatud vanuserühma kodanikuks olemise majandusliku, sotsiaalse, poliitilise ja kultuurilise mõõtme abil, peaks olema võimalik kiiresti tuvastada, mis igal konkreetsel juhul takistab kodanikuks olemise terviklikku käsitlust. Me saame kindlaks teha valdkonnad, milles terviklikku kodanikukäsitlust tuleks arendada ja seejärel keskenduda tegevusele. (Samamoodi saab analüüsida Euroopa lõimingu protsesse ja üleilmastumise ilminguid).

Seda käsitlusviisi saab kasutada vahendina, mille abil määratleda noorsootöö prioriteedid nii kohalikul, riiklikul kui ka Euroopa tasandil.

? ? Kirjeldage teatud sihtrühma silmas pidades, millisenä paistab neile iga nimetatud neljast mõõtmest. ? ?



Mõeldes oma eakaaslastele või teatud sihtrühmale, analüüsige nelja mõõdet ja koostage nimekiri valdkondadest, millega tuleb kõige rohkem tegeleda, et olla tasakaalustatud suutlik kodanik.

Kuuluvustunne: kodanikukäsitlus isiklikust seisukohast lähtudes

Üksikisiku ja kogukonna vastastikust mõju ja kodanikuks olemise probleemi saab käsitleda ka kuuluvustunde seisukohalt.

Üksikisiku identiteet eristab teda teistest inimestest. Iga inimese identiteeti kujundab see, milisesse inimeste gruppi ta tunneb end kuuluvat. Näiteks võite Te kuuluda hispaanlaste hulka ja Saksamaa elanike hulka ja heteroseksuaalsete hulka või abielus meeste hulka või valgete hulka. Rühmad, kuhu kuulutakse, on erineva ülesehitusega – mõnesse kuulume omal valikul (näiteks abielus inimesed), teistesse kuulumist me aga ei saa valida (näiteks rahvus).

Kuuluvustunne kujundab meie identiteeti. Kui suudaksite koostada täieliku nimekirja kõikidest rühmadest, kuhu tunnete end kuuluvat, ei oleks maailmas ühtegi teist inimest, kelle nimekiri oleks täpselt samasugune.

Joonis 7 – Kuuluvustunded



Mida rohkem me suudame nimetada rühmi, millesse me tunneme end kuuluvat, seda enam mõistame, kui keerukas on meie identiteet. Samas avab ühte rühma kuulumise tunne tee tunde, et kuulume mõnda teise. Mida rohkem me sellest teame, seda kergem on meil ennast seostada ja suhelda teiste inimestega. Teisisõnu, identiteet kogu oma keerukuses nii eristab meid